

MERETE MORKEN ANDERSEN (1965) was verschillende jaren hoofdredacteur van het literaire tijdschrift "Vinduet" voor ze zelf begon te publiceren. Groot succes had ze met het ook in het Nederlands vertaalde Hav av tid (2002).

Hav av tid begint met de zelfmoord van de zestienjarige Ebba. Het eerste hoofdstuk van de roman ("Ebba og Erlend") suggereert een mogelijke reden voor de wanhoopsdaad, maar het boek gaat echter vooral over de reacties van Ebba's ouders.

Violiste Judith en ingenieur Johan zijn al een twaalftal jaar gescheiden en hebben sindsdien nog maar sporadisch contact met elkaar gehad (wat niet betekent dat – zeker bij Judith – de wonde die de scheiding veroorzaakt heeft al volledig geheeld is).

Op de avond voor de begrafenis rijdt Johan naar Judiths huis om een aantal praktische zaken te regelen. Hij voelt zich erg onzeker en blijft nog een hele tijd in z'n auto zitten. Daar praat hij in gedachten tegen zijn dochter: zijn monoloog wordt een min of meer chronologisch (maar onvolledig) overzicht van zijn leven vanaf het ogenblik dat hij beseftte dat Judith op hem verliefd was.

Johan komt naar voren als iemand die aan stemmingswisselingen onderhevig is:

*Å lese og studere har vel vært en av måtene jeg har avledet tankene på når de ble for mørke*¹ (167)

Hij voelde zich door zijn vrouw gemanipuleerd en zegt dat hij in een situatie terechtgekomen was waarin zijn relatie evolueerde

*fra ekstatiske forelskelse til isfront i løpet av bare noen år, noen korte, ynkelige år*² (62).

Terzelfder tijd houdt Judith Johan van in haar huis in het oog en begint ook zij aan een tot Ebba gerichte monoloog over de mislukking van haar huwelijk:

*Jeg visste så godt hva han tenkte: Det var etter hvert blitt tydelig for ham at livet med meg var blitt annerledes enn han hadde tenkt seg. Og for meg selv var det blitt mer og mer at han aldri ville kunne leve opp til min standard i visse ting*³ (166).

Deze tweede (meer impressionistische) monoloog stelt een aantal elementen uit Johans relaas in een ander daglicht (de grote hoeveelheid sterke drank die Judith na een concertreis in het buitenland bij zich heeft, de vele privéleerlingen die Judith op zeker ogenblik had, ...) en creëert zoals te verwachten was ook een ander beeld van haar. Haar opvatting over "toevallige" relaties is opvallend rationalistisch:

---

¹"Lezen en studeren is voor mij een manier om mijn gedachten af te leiden als ze te duister worden."

Morken Andersen, Een zee van tijd, (103) (vertaling Lucy Pijttersen)

²"vanuit een extatische verliefdheid in een ijsfront [in slechts een paar korte, ellendige jaren]" (53) (vertaling Lucy Pijttersen)

³"Ik wist precies wat hij dacht: het was hem langzamerhand duidelijk geworden dat het leven met mij anders was dan hij zich had voorgesteld. En voor mezelf werd het steeds duidelijker dat hij in bepaalde opzichten nooit aan mijn normen zou kunnen voldoen." (145) (vertaling Lucy Pijttersen),

En forelskelse er bare hormoner, de berjer i kroppen en tid, de har sine navn, de er bare kjemi, og etter en stund mister de kraften og blir borte. Man kan ikke ta valg som influerer på resten av livet på bakgrunn av noen kjemikalier i kroppen ⁴ (167).

Ook een gevoel van bitterheid over Johans nieuwe relatie, komt een paar keer aan de oppervlakte:

*Hun hadde sikkert en av disse angoraaktige nylongensere på seg, du vet hvilken type jeg mener, de som får henne til å se ut som en påskekylling*⁵. (174)

Gemeenschappelijk voor beide monologen is dat Johan en Judith het in de eerste plaats over zichzelf hebben; niet over Ebba of wat haar tot de wanhoopsdaad gedreven kan hebben – het lijkt wel alsof ze die zelfmoord (on)bewust verdringen en er schijnbaar nog vanuit gaan dat hun dochter nog leeft. Johans begeesterde uiteenzetting over de oud-Griekse Eleusiscultus die een goed leven na de dood garandeerde kan ook in dit licht gelezen worden.

Uiteindelijk belt Johan dan toch aan. De hoofdstukken waarin hun ontmoeting beschreven wordt ("Historien" en "Det hvite rommet (largo)") doen erg filmisch aan: ze bestaan voor het grootste deel uit dialogen en de rest van de tekst fungeert dan als een soort regieaanwijzingen.

Hun gesprek begint met histerie en non-communicatie. Later neemt hun gesprek een andere wending en creëren ze samen een sprookje waarin ze beide als vermomde hoofdpersonen aanwezig zijn en dit mondt uit in een derdepersoonsanalyse van waar het tussen hen verkeerd ging. Het besef dat Ebba wel degelijk dood is komt nu ook sterker op de voorgrond en dat leidt tot een dialoog waarin enigszins zoals in een bezwering Johans antwoorden echo's zijn van Judiths vragen en omgekeerd.

Een tussengevoegde brief die Ebba kort voor haar zelfmoord aan haar halfzusje Jennifer schreef (en die Judith en Johan niet lezen) geeft geen eenduidig antwoord op de vraag "waarom?" maar verwoordt wel een sterk gevoel van buitengeslotenheid. En ook al is er op het einde van de avond en op de morgen van de begrafenis zelf een soort begrip gegroeid tussen Judith en Johan, toch blijven ze voor een groot stuk langs elkaar heen praten.

Merete Morken Andersen kreeg voor Hav av tid de Kritikerpris 2002. De motivering van de jury was dat

*Årets prisvinnende roman er fengslende, sår, sterk, til tider stillferdig, og aldri kjedelig. Den er en viktig og tankevekkende roman som sier noe om det å være menneske sammen med andre, og tap av andre. Romanen kan ikke unngå å bevege leseren, dens tema er alvorlig, men nødvendig å forholde seg til.*⁶

---

⁴"Verliefdheid is alleen maar een kwestie van hormonen, ze beheersen je lichaam een tijdje, ze hebben een naam, het is louter chemie, en na een poosje neemt hun kracht af en verdwijnen ze. Op basis van een paar chemische stoffen in je lichaam mag je geen keuze maken die de rest van je leven beïnvloedt." (146) (vertaling Lucy Pijtersen)

⁵"Ze had vast weer zo'n angora-achtige nylontrui aan waarin ze sprekend op een paaskuiken lijkt, je weet wel welke ik bedoel." (153) (vertaling Lucy Pijtersen)

Ook de critici lieten zich erg lovend uit over Hav av tid. Drie van de twaalf recensenten van Aftenposten zetten het boek bij de drie beste die ze het afgelopen jaar gelezen hadden – geen enkele Noorse schrijver deed beter.

Øystein Rottem noemt de roman *et modent menneskes og en modig forfatters verk*⁷ en zegt dat *historien fortelles med bravur og skarpt blikk for den negative dynamikken som så sorgelig mange samliv lider under.* Kjell Olaf Jensen heeft het over een *Meningsfylt roman om døden, med musikk som referanseramme [...] forfatteren klarer det kunststykket å få den kompliserte strukturen til å virke selvfølgelig.*⁸ Anne Cathrine Straume vindt het *"en modig bok [...] et forsøk på å finne ut av noe vesentlig, på å nærme seg de egentlige verdiene i livet"*, maar zegt dat de tekst soms *"for omstendelig"*⁹ wordt – en daar valt ook wel iets voor te zeggen.

Ook Merethe Morken Andersens roman Mandel (2005) werd in het Nederlands vertaald. Net als Hav av tid is Mandel een intimistische roman. Twee vrouwen, die sinds hun jeugd met elkaar bevriend zijn, staan centraal: Agnes en Molly. Ze komen allebei aan het woord: eerst Agnes, daarna Molly. De 36-jarige Agnes lijdt al een twintigtal jaren aan een spierziekte en is daardoor aan een rolstoel gekluisterd. In haar appartement brengt ze haar dagen door met werken aan een nogal vaag project over het "lot" en het "lijden" en met fantaseren over hoe en waarom bepaalde gebeurtenissen zich hebben voorgedaan. Ze heeft ook een maquette gemaakt van het zomerhuis dat Molly niet zolang geleden geërfd heeft van haar grootmoeder, een merkwaardige vrouw die voor zichzelf een rol als psychotherapeute weggelegd zag. Zelf is Agnes nooit in het zomerhuis geweest.

Molly is Agnes' jeugdvriendin en de enige met wie ze nog tamelijk veel (hoewel onregelmatig) contact heeft. Molly is een succesvolle scenografe, een "doener", die al heel wat beleefd heeft, iets wat bij Agnes een zekere afgunst opwekt. Het verschil tussen beide vrouwen blijkt ook uit de stijl die ze in hun relaas hanteren: bij Agnes is die bijwijlen wollig, Molly is zakelijker en directer.

In haar appartementje wordt Agnes "gecoacht" door de verpleger Aksel. Molly ontmoet hem daar voor het eerst en begint een relatie met hem. Ook Agnes is best geïnteresseerd in Aksel, maar gezien de omstandigheden is ze geen "partij" voor Molly.

Het verhaal neemt een plotse wending wanneer Aksels ex-vrouw een spoedoperatie moet ondergaan. Aksel, die nog steeds een goede relatie met haar heeft, is erg bezorgd en vraagt Molly of hij zijn kinderen een tijdje bij haar in het zomerhuis mag onderbrengen. Agnes is ervan overtuigd dat haar aanwezigheid daar nuttig en vereist is en laat zich ernaartoe brengen (haar maquette blijkt niet met de realiteit overeen te stemmen). En dan komen de

---

⁶ De roman die dit jaar de prijs gewonnen heeft is boeiend, gevoelig, soms bescheiden, en nooit vervelend. Het is een belangrijke roman die stof tot nadenken geeft iets zegt over samen met de anderen mens zijn, en over anderen verliezen. De roman moet de lezer wel ontroeren. Het ernstige onderwerp is er een waar men een standpunt moet innemen.

⁷ Het werk van een volwassen mens en moedig auteur. / Het verhaal wordt verteld met bravoure en met een scherpe blik voor de negatieve dynamiek waar zo triest vele relaties onder lijden.

⁸ Een zinvolle roman over de dood, met muziek als referentiekader [...] de auteur slaagt er wonderwel in om de complexe structuur als een vanzelfsprekendheid te doen overkomen.

⁹ een moedig boek [...] een poging om iets wezenlijks te onderzoeken, om de eigenlijke waarden in het leven te ontdekken / te wijdlopig

latente spanningen die al een hele tijd tussen de twee vriendinnen bestaan spoedig aan de oppervlakte, vooral wanneer ze allebei proberen om Aksels kinderen aan hun kant te krijgen. De Noorse titel van de roman verwijst naar een verhaal dat Molly aan de kinderen om te illustreren dat een moeder nooit echt verdwijnt maar in haar kinderen verder leeft.

Het einde van de roman is minder geslaagd; het lijkt alsof Agnes en Molly allebei een zekere vorm van gemoedsrust gevonden hebben. Als lezer krijg je de indruk dat de auteur niet meer wist hoe het verder moest en dan maar een einde aan het verhaal gebreed heeft. Anne Marie Gilis rekent haar dat nogal zwaar aan:

Andersen [...] slaagt erin aan ieder woord de wanhoop te laten kleven, waarmee ze bewijst een bijzonder getalenteerde schrijfster te zijn [...] Het einde is weinig spectaculair en je vraagt je af wat de auteur met dit werk duidelijk heeft willen maken.

Voor Hav av tid had Merethe Morken Andersen al drie romans gepubliceerd. De roman Broren min løper (1991) is geen echt gemakkelijke lectuur. Een jonge vrouw woont op een eilandje dat door een brug met de nabijgelegen stad verbonden is – haar enige burens zijn een oud echtpaar; het zijn de enigen met wie ze contact heeft; de stad gaat ze niet in. Op een dag trekt haar elfjarige halfbroer bij haar in. De rest van de roman construeert een soort beeld van haar achtergrond/verleden aan de hand van informatie die ze zelf verstrekt

en van brieven die de man met wie ze vroeger een verhouding heeft gehad haar schrijft. Inzicht in haar karakter krijgt de lezer via een vertelling over haar burens waarin ze haar fantasie de vrije loop laat – verrassend voor iemand die een sterke tendens vertoont om alles logisch te ordenen en uitsluitend dingen fotografeert.

*Avisene interesserer meg. Det spiller ingen rolle hvilken rekkefølge man leser dem i, man kan åpne den øverste eller nederste i **bunken**, spiller ingen rolle. De beste avisene er de som har ligget lenge i solen, de er gule og **skjøre**, papiret står stivt ut når jeg blar om til en ny side og begynner å lese øverst eller nederst, spiller ingen rolle.*

*De bildene som har den riktige størrelsen klipper jeg ut med saksen. De må være noyaktig like store som polaroid-bildene. Når jeg har fått en passende bunke legger jeg dem **bortover kjøkkenbordet, annenhver en med fotografiene**. Men noen av de mest interessante bildene i avisen har ikke den rette størrelsen, de er for store. Da klipper jeg et utsnitt av det jeg vil ha og glemmer resten. Det jeg vil ha er for eksempel en fot som stiger opp en **flytrapp** eller den bakerste delen av en bil som svinger inn foran slottet, naturlig behysning. (118)*

de stapel
broos

verder weg op
d.w.z. om de beurt een uitgeknipte
foto en een polaroidfoto

vliegtuigtrap

Stilistisch valt vooral de volledige afwezigheid van dialogen op.

Geen literair werk maar zeker het vermelden waard is Merete Morken Andersens Ibsenhåndbok (1995), over het toneelwerk van de grote Noor. Alweer een boek over Ibsen kan je natuurlijk denken maar

*Hans stramt komponerte intriger og kompakte dramatiske strukturer har vist seg å være motstandsdyktige mot skiftende tider og strømninger. Det er noe i skuespillene hans som gjør dem rike og mangetydige nok til å kunne tolkes på stadig nye måter. Forskjellige generasjoner har følt seg tiltrukket av forskjellige perioder i hans forfatterskap, og en måte å finne ut av hva som rører seg under overflaten i vår egen tid på, er å legge merke til hvilke Ibsenstykker som spilles på teatrene og skrives om i akademiske kretser – og hva i dem som tolkes frem."*¹⁰ (286)

Het boek begint met een biografisch overzicht, waarin ook de belangrijke gebeurtenissen in Noorwegen en de wereld die tijdens Ibsens leven plaatsvonden vermeld worden. Daarna worden de toneelstukken in chronologische volgorde behandeld (Ibsen zelf wees er in het voorwoord bij de uitgave van zijn verzameld werk in 1898 op dat zijn toneelwerk "som en sammenhengende, kontinuérlig hélhed"¹¹ (283) bekeken moest worden.) De werken tot en met Kongs-emnerne worden minder gespeeld en gelezen en in een eerste hoofdstuk behandeld.

Vanaf Brand krijgt ieder toneelstuk zijn eigen hoofdstuk, met daarin "De som er med" (de personages), "Stykkets bakgrunn" (wanneer geschreven, waar en wanneer voor het eerst opgevoerd, de reactie van het toenmalige publiek en de critici, de oplage van de gedrukte uitgave), "handlingen" (een samenvatting van het stuk), foto's van recente opvoeringen, relevante citaten (in aparte blokjes los van de tekst), en het belangrijkste: een analyse die vrij is van "wetenschappelijk" jargon. Andersen wijst er in haar inleiding op dat haar boek geschreven is "for et bredt publikum, den er slett ikke ment som noe bidrag til Ibsenforskningen"¹² (5)

Het laatste hoofdstuk, "Dramatikerens verden – dramatikerens blikk" gaat dieper in op de hierboven al vermelde eenheid in Ibsens werk. Daarna volgen nog een bibliografie en (heel handig) een alfabetische lijst van alle personages die in Ibsens dramatisch werk voorkomen met een verwijzing die het mogelijk maakt te weten te komen in welk stuk ze voorkomen.

---

¹⁰Zijn strak gecomponeerde intriges en compacte dramatische structuren blijken bestand te zijn tegen veranderende tijden en stromingen. Er zit iets in zijn toneelstukken dat ze rijk en polyinterpretabel genoeg maakt zodat ze telkens weer op nieuwe manieren geïnterpreteerd kunnen worden. Verschillende generaties worden aangetrokken door verschillende periodes van zijn schrijverschap, en één manier om te weten te komen wat er zich in onze tijd onder de oppervlakte roert is te kijken welke stukken van Ibsen opgevoerd worden en over welke stukken er in academische kringen geschreven wordt – en hoe ze geïnterpreteerd worden.

¹¹ als een samenhangend, ononderbroken geheel

¹² voor een breed publiek, het is helemaal niet bedoeld als een bijdrage tot het Ibsen-onderzoek

Noten

Hav av tid

Andersen, Merete Morken, Hav av tid, Oslo (Gyldendal) 2003 ISBN 82-05-31040-8

Andersen Merete Morken, Een zee van tijd, (vertaald door Lucy Pijttersen), Utrecht (Signature), 2004 ISBN 90 5672093 7

Aftenposten publiceerde de keuze van zijn recensenten op 07.12.02

Het citaat van Øystein Rottem komt uit Dagbladet, 24.06.02

De recensie van Anne Cathrine Straume is van Kulturnytt, NRK P2, 11.06.02;
<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/1907177.html>

Mandel

Andersen, Merete Morken, Mandel, Oslo (Gyldendal), 2006 ISBN 978-82-05-35011-3

Andersen Merete Morken, Het zomerhuis, vertaald door Kim Snoeijing en Lucy Pijttersen Utrecht (Signature), 2007 ISBN 978-90-5672-224-1

De recensie van Anne Marie Gilis stond in De Standaard 07.09.07

Broren min løper

Andersen, Merete Morken, Broren min løper, Oslo (Gyldendal) 1991 ISBN 85-05-20460-8

Ibsenhåndboken

Andersen, Merete Morken, Ibsenhåndboken, Oslo (Gyldendal), 1998² ISBN 82-05-23050-1